

Sreća Perunović

*Centar za istraživanje migracija
i narodnosti, Zagreb*

Primljeno: 20. 10. 1987.

**NARODNOST/MANJINA KAO TEMA U DNEVNOM LISTU
VEĆINSKOG NARODA****SAŽETAK**

U radu se razmatraju neki elementi značaja prisutnosti napisa o narodnosti/manjini u dnevnom tisku većinskog naroda. Dnevni list promatra se kao jedan od oblika društvene komunikacije između manjeg i većeg dijela pojedinih naroda. Napisi o narodnosti/manjini specificiraju se u tri skupine. Za manjinsku zajednicu značaj komunikacije putem dnevnog lista nalazi se, između ostalog, u osjećanju pripadnosti. Za narodnost sadržan je taj značaj u uvažavanju činjenice posebnosti; uvažavanju činjenice zajedničkog života i u osjećanju zajedništva. Neki elementi općeg značenja napisa te vrste, između ostalog, sastoje se u međusobnom upoznavanju i razmjeni kulturnih vrijednosti, u demokratskom oblikovanju života i u uklanjanju predrasuda.

Osim toga razmatra se pitanje mogu li tekstovi dnevnih novina zaista imati učinka u procesu komunikacije između manjine/narodnosti i većinske grupe te pitanje pretpostavki da se postignu ti učinci.

Među mnoštvom pokazatelja koji mogu govoriti o položaju nacionalne manjine u nekom društvu s pravom se ukazuje na činjenicu postojanja ili nepostojanja tzv. manjinske štampe, te na učestalost i vrstu napisa o manjinskoj problematici u tisku većinskog naroda.

U čemu se sastoji značaj prisutnosti napisa o narodnosti/manjini u dnevnom listu većinskog naroda?

Mogu li tekstovi dnevnih novina zaista imati učinka u procesu komunikacije između manjine/narodnosti i većinskog naroda?

Koje su pretpostavke da se postignu ti učinci? To su pitanja koja su potka razmatranja u ovom radu.

Od vremena Cezara koji je 59. pr. n. e. potaknuo izlaženje dnevnih spisa (ploča) za obavještanje građanstva o važnim događajima, preko srednjovjekovnih letaka do današnjih oblika tiska, sredstva javnog informiranja umnožila su se i tehnički usavršila. Usporedo s podizanjem razine pismenosti i globalnim društvenim razvojem, rasla je i njihova moć i širilo se područje njihova djelovanja. Između ostalog postala su oružje za »mobilizaciju za kaos«, kako je svoju knjigu u kojoj opisuje zloupotrebu sredstava masovnih komunikacija tridesetih godina ovog stoljeća za uske nacionalističke ciljeve nazvao O. W. Riegel (23: 68), ali i oružje za propagiranje prava marginalnih skupina — među kojima i prava nacionalnih manjina.

Stampu, uopće, pa tako i dnevne listove, kako se to često ističe, karakterizira jedan smjer protoka informacija. Informacije se šalju iz jednog izvora

prema recipijentima i više je izuzetak nego pravilo da postoji neposredni povrat, osim u rubrici »pisma čitalaca« i u situacijama pojedinih protestnih reagiranja i sl. Zbog toga se tisku često pripisuje jednosmjernost. Ipak, o dnevnom listu možemo govoriti ne samo kao o sredstvu javnog informiranja već i obliku društvene komunikacije. Kada se npr. u dnevnom listu matičnog naroda daje podrška manjini u nekim njezinim nastojanjima za koja se bori u drugoj društvenoj sredini, nacionalna manjina to doživljava kao suradnju na planu svoje borbe. U takvom slučaju tekst u dnevnom listu postaje element jednog od najpoželjnijih oblika komunikacije: suradnje. Ne iznenađuje što pripadnici manjina srčano ističu važnost objavljivanja priloga o njima u štampi matičnog naroda. Za ilustraciju koliko znači pisanje dnevnog lista iz države gdje živi matični narod, navodimo pismo M. Pahor iz Trsta upućeno redakciji *Vjesnika*, a objavljeno pod naslovom »Hvala vam što ste odlučni«.

»Javljam vam se iz Trsta. Čitajući ovdašnji dnevnik *Il Piccolo* od 5. kolovoza ove godine vidim da je *Vjesnik* objavio članak u kojem se bori za zaštitu prava slovenske manjine u Trstu. Naravno, tršćanski dnevnik *Il Piccolo* često napada *Vjesnik*, no neka vam takvi napadi budu na čast. Drago nam je da je *Vjesnik* tako autoritativno i odlučno s argumentima stupio u zaštitu naših prava. Ni dnevnik *Il Piccolo*, koji je poznat po svojim stavovima, to ne može preskočiti i na kraju komentara u povodu pisanja *Vjesnika* kaže da 'Jugoslavija s punim pravom inzistira na legalizaciji globalne zaštite slovenske zajednice u Italiji.' Još jednom — hvala.« (*Vjesnik* 17. 8. 1985)

Također izjava delegacije Gradišćanskih Hrvata iz siječnja 1986. u kojoj su najvišim predstavnicima SR Hrvatske »izrazili želju za većom prisutnošću u sredstvima javnog mnijenja«, ukazuje kako nije nevažna činjenica da se u listu većinskog naroda objavljuju tekstovi o manjini.

Prije nego što pokušamo razmotriti neke elemente značenja prisutnosti napisa o narodnosti/manjini u dnevnom listu većinske grupe, bit će korisno prethodno objasniti pojmove koje ćemo koristiti. Izraz »nacionalne manjine« (*national minorities*) upotrebljavat ćemo za pripadnike manjinske grupe uopće, kao i za pripadnike južnoslavenskih naroda u susjednim zemljama. Za pripadnike manjinske zajednice u nas upotrebljavat ćemo izraz »narodnost« (*nationalities* u prijevodu, premda taj oblik u engleskom jeziku ima drugo značenje). To je termin koji je uobičajen (29: 18). Pojmom »većinska grupa« označavat ćemo većinski i/ili matični narod, ovisno o kontekstu. Polazimo od gledišta da nacionalna manjina nije samo manjina u odnosu na većinski narod države koje su i pripadnici te manjine državljani (što, uostalom, i nije uvijek slučaj), već i o odnosu na svoj matični narod (u slučaju kada imaju matičnu naciju).

Općenito uzevši, napisi u dnevnom listu o problematici manjina govore o uvažavanju činjenice zajedničkog života većinskog naroda i manjine, o brizi za rješavanje problema iz života manjine, o želji za sudjelovanjem u događajima relevantnim za manjinu, o pripravnosti za međusobno bolje upoznavanje i razmjenu kulturnih i drugih vrijednosti, itd.

Njihovo značenje promatrano s aspekta koji nas ovdje zanima, s aspekta manjinske zajednice i zajednice većinske skupine, u vezi je s ciljevima sredstava javnog informiranja koje neki autori određuju kao: informiranje javnog mnijenja o novostima i mišljenjima; izražavanje javnog mišljenja; usmjerenje, obrazovanje, poučavanje javnosti; te zabava i razonoda (3: 38).

Svaki se pojedini cilj ostvaruje kroz (novinarski) oblik, koji je, uz sadržaj, ključni element poruke, kako to ističe Dell Hymes u svojoj vrlo instruktivnoj i poticajnoj knjizi *Etnografija komunikacije*. Tu Hymes daje razvedenu she-

mu komponenata govora (ili »istraživački uvod u opise«, kako sam definira), koja se može upotrijebiti i u analizi tiska. »Način na koji se nešto kaže predstavlja dio onog što se kaže, ističe Hymes (11: 100). Sadržaj poruke je sljedeća komponenta koju on naglašava, a koja u analizu ulazi kao pitanje teme i promjene teme. Sljedeće su komponente iz etnografije komunikacija okolina, scena, govornik ili pošiljalac, adresor, slušalac, primalac ili slušateljstvo te adresant (11: 102—103).

Ako se opet vratimo na opću razinu razmatranja, treba reći da se u međunarodnom komuniciranju svih vrsta, pa tako i putem sredstava javnog informiranja, nailazi na prepreke koje nemalo usmjeravaju ili čak onemogućavaju dijalog. To su u prvom redu blokovska podjela svijeta, postojanje različitih državnih, ekonomskih i drugih interesa; zatvorenost i ekskluzivnost ideoloških sustava koji unaprijed stvaraju odbojnost i netoleranciju; institucionalizacija određenih univerzalnih vrijednosti i ideja na način koji postavlja oštre granice između ljudi samo zato što se razlikuju po odnosu prema tim vrijednostima i idejama itd. (19: 28)

Isto tako međutim, komuniciranje putem sredstava javnog informiranja stvara mogućnosti za ubrzanje procesa zbližavanja i za bolje razumijevanje među narodima.

Prilazeći pitanju o značaju napisa o narodnosti/manjini u dnevnom listu većinskog naroda, teško da će se javiti preciznija pomisao od one opće konstatacije »to je važno«. A koji je značaj tih tekstova?

Pogledajmo najprije manjinsku zajednicu i značenje koje za nju mogu imati ti napisi.

Premda je teško lučiti elemente značenja na one koji su bitni samo za pojedinu zajednicu (manjinu, narodnost ili većinski narod), a jedan te isti element, osim toga, može »igrati« sa svojim različitim komponentama u više nacionalnih zajednica ili pak imati drugo »ozračenje« za drugu zajednicu, ipak se mogu, u svrhu preglednosti, diferencirati značaji. Polazeći od stano- višta da je jedna od bitnih komponenti etničkog identiteta (8: 96) osjećanje pripadnosti zajednici, može se to uzeti kao prvi element značaja. To što se događaji iz života manjine prenose, opisuju, komentiraju u dnevnoj štampi matičnog naroda ne samo da zadovoljava novinarski cilj: informiranje već su materijalizirani »pokazatelji« matične zemlje da svoje sunarodnjake uistinu uzima kao svoje. Među pripadnicima manjine tekstovi o njima u listu njihova matičnog naroda mogu pomoći razvoju osjećaja pripadnosti; donekle, kao jedan od činilaca pridonijeti antiasimilacijskim procesima koji su objektivno vrlo snažni u suvremenim procesima urbanizacije. Napisi o događajima važnim za manjinu mogu (za manjinu) poprimiti značenje sudjelovanja (matičnog naroda) u tim događajima (tj. uspostaviti odnos su-djelovanja), kao što napisi o problemima iz života manjine mogu očitovati brigu matičnog naroda za njihovo rješavanje. Možda se najviši oblik izraženog pripadanja doživljava kroz osjećaj solidarnosti kada matični narod preko autora teksta u dnevnom listu nedvosmisleno podržava manjinu u njezinoj borbi za ostvarenje svojih prava.

Koje značenje imaju tekstovi o narodnosti u dnevnom listu većinskog naroda za narodnost?

Ne treba ponavljati misao kako je gotovo nemoguće jedan element značenja vezati samo za jednu cjelinu. I ovdje bi se moglo, naprimjer, razmatrati značenje tekstova koji govore o problemima (ili o brizi za rješavanje problema) i sl. narodnosti, ali možda je uputnije istaći neke specifičnosti. U prvom redu objavljivanje tih tekstova znači prihvaćanje činjenice posebnosti. Na neki način to je potvrda samosvojnosti i prava na samosvojnost.

S tim je u vezi također uvažavanje činjenice zajedničkog života. To podrazumijeva i jednu vrlo važnu komponentu — ravnopravnost (ili neravnopravnost) s većinskim narodom.

Osim toga, tekstovi iz života narodnosti u dnevnom listu mogu doprinijeti snazi i kvaliteti osjećaja zajedništva. Ti tekstovi mogu utjecati da se pripadnici narodnosti (emocionalno) približavaju ili udaljavaju od pripadnika većinskog naroda.

Treću skupinu elemenata značenja prisutnosti napisa o narodnosti/manjini u dnevnom listu većinskog naroda čine oni elementi za koje bi se moglo reći da izrazitije pripadaju svim cjelinama (manjini, narodnosti, većinskom narodu), te neki koji se smatraju specifičnim za većinski narod. Dakako, sve te »pretince« po cjelinama, kao što je rečeno, valja držati uvjetnima.

Bitan je element značaja pojavljivanja napisa o manjinama/narodnostima međusobno upoznavanje i razmjena kulturnih i drugih vrijednosti.

Sljedeću crtu koju treba naglasiti jest značaj tih tekstova za demokratsko oblikovanje života.

Treće, prilozi u dnevnom listu koji se odnose na problematiku manjina/narodnosti posebno su vrijedni kao sredstvo uklanjanja predrasuda.

Konačno pored navedenog, valja napomenuti da su te vrste napisa važne zbog osjećaja zajedništva. Takvi tekstovi omogućuju da se pojedine cjeline međusobno doživljavaju kao različite, ali ipak sastavni dio šire zajednice.

Nešto opširnije zadržat ćemo se samo na nekim elementima značenja tekstova. Razmotrit ćemo na koji način tekstovi o manjini/narodnosti mogu doprinijeti demokratskom oblikovanju života.

Mnogi korisni i bitni stimulansi i inputi (18 : 28) raznih socijalnih i nacionalnih manjina otvaraju brojne vidove društvenog života. Njihovi, često neformalni, nekonvencionalni i nekonformistički načini komuniciranja te specifični sadržaji već samom svojom »izvanserijskom« prisutnošću šire polja društvenog života. Društveni život postaje diferenciraniji, a priznavanje različitosti usko je povezano s demokratskim načinom komuniciranja.

Drugi relevantni moment sadržan je u činjenici što su sredstva javnog komuniciranja bitni izvor informacija pojedincu u njegovoj svakodnevnici. Oni su mu izvor, zatim, za upoznavanje i shvaćanje realnosti koja ga okružuje i za produktivno sudjelovanje u životu. Zato, kao što navodi Hanno Hardt, kad god ustrojstvo potpune obaviještenosti pomoću tiska ne ispuni svoj zadatak ili kada su informacije nedovoljne i nepotpune, pojedinci i oni bez političke ili ekonomske moći ili utjecaja gube osnovni preduvjet za sudjelovanje u društvenom i političkom životu društva (9: 106). Ukoliko nedostaju informacije o stvarima bitnim za manjinu, postaje problematična mogućnost angažiranja u društvenom životu u toj oblasti. Osim u slučaju kada se recipijenti sredstava javnog informiranja shvaćaju kao konzumenti i nagovaraju: »... realnost ne usvajati aktivno i produktivno, već je mehanički trošiti«, kako to duhovito izražava K. Kreimeier (14: 132). Odnosno, ako se ljudi upoznaju s problemima manjine i zauzmu stajališta u vezi s njima, onda ih to čini spremnijima da ta stajališta u određenom pogodnom času realiziraju u političkoj akciji (18: 29).

Među najbitnijim je funkcijama prisutnosti napisa o manjini u dnevnom listu većinske grupe uloga te vrste komuniciranja u uklanjanju predrasuda.

Nacionalne predrasude imaju temelj u etnocentrizmu, koji je izvor sustavnog iskrivljavanja na račun drugog naroda, slijepe pristranosti za svoju naciju i stalne neprijateljske dispozicije prema drugima (27: 253) te omalovažavanja kulturnih i drugih vrijednosti koje »ne pripadaju nacionalnom

krugu«. S obzirom na moć koja im se pripisuje da oblikuju naše predodžbe o kulturnim normama i vrijednostima, sredstva javnog informiranja povezana su i s procesima rušenja nacionalnih predrasuda. Nacionalne predrasude su vrsta društvenih predrasuda koje se definiraju kao »oblik društvene anti(sim)-patije koja se očituje u pogrešnoj i nesavitljivoj generalizaciji i pristranom vrednovanju pripadnika drugih društvenih grupa, a koja počiva na dinamici grupnog uključivanja i isključivanja s tendencijom ka regresiji u primitivne oblike agresivnosti u slučaju porasta međugrupnih napetosti« (27: 80). Autor ističe da je tendencija ka regresiji pravilo kod etničkih predrasuda, a redovito pokazuje pad u čisto primitivne oblike ponašanja. Stupnjeve u tom procesu autor, slijedeći Allportta, označava kao sljedeće karakteristične postupke: 1) ocrnjivanje i ogovaranje, 2) izbjegavanje, 3) diskriminacija, 4) fizički napad, 5) istrebljivanje (27: 78). Upravo zato što etničke i rasne predrasude jako otežavaju odnose među pojedincima i narodima i služe kao sredstvo razvijanja sukoba i neprijateljstava, kao što ističe N. Rot, posvećuje im se velika pažnja u istraživanjima (25: 266).

Predrasude prema narodima i etničkim skupinama sastavni su dio svakog nacionalizma. Njihovi uzroci su socijalne i psihološke prirode, kojima se zajednički nazivnik vjerojatno može definirati kao razne vrste teškoća i nezadovoljstava. Adorno i Horkheimer sa skupinom istraživača došli su do rezultata »odlučujućeg za definiranje psiholoških snaga koje čovjeka čine prijemljivima za propagandu nacional-socijalizma ili drugih totalitarnih ideologija. Tako se može govoriti s pravom o karakteru koji je povezan s autoritetom i njegovoj suprotnosti: o slobodnom čovjeku koji nije slijepo vezan za autoritet.« (1: 158)

Oni dakako, ne propuštaju izraziti svoju opreznost, poput ove: »Razlika između karaktera s predrasudama i karaktera lišenih predrasuda — nit vodi lja istraživanja — uključila je i opasnost da i sami zapadnemo u shematiziranje i postvanemo suodgovorni za jedno još veće zlo, a to je da ljude podijelimo na spašene i osuđene.« (1: 165)

Svakodnevno se susrećemo s brojnim neadekvatnim a čvrstim stajalištima. Postavlja se pitanje mogu li se ona mijenjati. Mogu li sredstva javnog informiranja (dnevni list), zapravo, utjecati (i ako da, koliko?) na nacionalne predrasude, na tu vrstu stajališta koja se osobito teško mijenjaju? (25: 269).

U literaturi se navode istraživanja (npr. J. T. Klappera) o tom problemu, koja ističu da su masovni mediji uglavnom djelotvorni (tj. da učvršćuju i razvijaju) u odnosu na već postojeće stavove, dok gotovo nekako ne utječu na one koji su im suprotni (13: 192). Međutim, pažnju privlače i radovi koji ističu kako sredstva javnog informiranja ipak formiraju gledišta, iako u tome nisu svemoćna kada je riječ o mijenjanju ustaljenih gledišta (18: 27). Čini se da je bitna komponenta koju treba uzeti u obzir njihovo djelovanje u dužem vremenskom razdoblju i gotovo trajna prisutnost u svakodnevnom životu.

Za oslobađanje od predrasuda važnu ulogu ima spoznaja o njihovoj pozadini, ili: »Onaj tko poznaje pozadinu predrasuda, neće više htjeti izigravati budalu koja se — da bi se oslobodila tereta — okreće protiv onih koji su slabiji od nje. Brošure koje stvarno prosvjeduju, suradnja radija i filma, obrada znanstveno prikupljenih rezultata za primjenu u školama — sve to mogu praktički biti protumjere totalitarnom zaludivanju masa.« (1: 166)

U nizu činilaca koji utječu na promjenu uvjerenja navode se: karakteristike samih stajališta, poput stupnja ekstremnosti stava; vrsta stajališta (npr. instrumentalna stajališta koja služe pojedincu da obrani svoje »ja«); položaj koji pojedinac želi steći u skupini i dr. Kao osnovni opći faktori međutim

ističu se: (1) skupina kojoj pojedinac pripada, (2) spoznaja i informiranje o pojavama o kojima stvara mišljenje i (3) ličnost, njezini motivi i osobine (24: 54—56).

Uz pitanje mogu li gledišta iz napisa u dnevnom listu zaista utjecati na uklanjanje nacionalnih predrasuda (odnosno na oblikovanje i mijenjanje gledišta uopće), posebno se veže sadržaj drugog općeg faktora. Nisu naime činjenice i argumenti za koje doznajemo nebitni za naše ponašanje niti ih možemo zanemariti kad god to zaželimo (24: 54). A da bi informacija, podatak, argument, analiza itd. imali snagu uvjeravanja, važno je, kako upozorava N. Rot, inzistirati na eksplikaciji stvarne suštine društvenih situacija. Pojedinac upoznat s takvim objektivnim suštinskim karakteristikama teško će moći izbjeći da ih uzme u obzir — dok god reagira kao normalno ljudsko biće. Teorijski, autor to zaokružava riječima: »Teorijski dakle možemo postaviti da se gledišta mogu formirati i mijenjati tako da odgovaraju stvarnosti — ako inzistiramo na uočavanju suštinskih karakteristika situacija prema kojima se zauzima stav i ako nađemo načina da ih subjektima učinimo uočljivim.« (24: 63)

Kako proizlazi, nemoguće je da informacije o činjenicama, argumenti i spoznaje koje se odnose na manjinu, a objavljuju u dnevnom listu većinske grupe, ne ostave traga u mišljenjima ljudi. Također je nemoguće i to da nacionalne predrasude, premda »tvrda vrsta« predrasuda, ne slabe pred gledištima koja imaju temelj u stvarnosti. Odatle i značaj tekstova u dnevnom listu: oni mogu, uz ostale faktore, utjecati na mišljenja, uvjerenja, emocije...

Da bi napisi u dnevnom listu mogli imati značenja za manjinu, narodnost, većinski narod, kako smo ih ovdje skicirali, moraju biti zadovoljeni još neki uvjeti. U prvom redu oni koji se odnose na jezik.

Jezik je društvena institucija; stoga se mora uzeti u obzir one s kojima se želi saobraćati, kako naglašava V. Tauli (28: 99). Premda taj autor pitanje jezika u procesu komuniciranja svodi na pitanje zajedničkog jezika, uputno je imati na umu upozorenje o jezičnim karakteristikama onih s kojima želimo komunicirati. Kada to primijenimo na razmatranje o dnevnom listu, nameće se važnost činjenice da pripadnici narodnosti poznaju jezik na kojem se list tiska, kao što je, u odnosu na tisak narodnosti, važna činjenica koliko se krug čitalaca širi izvan same narodnosti s obzirom na jezik.

Neke od nacionalnih predrasuda manifestiraju se u »narodnoj lingvistici«, kako R. Bugarski naziva praksu da »naši ljudi rado komentarišu i svoj, a naročito tuđi govor«, izriču sudove o jeziku ili dijalektu, te izražavaju podrugljiv odnos prema osobitostima drugih dijalekata (5: 25). Širenje prakse da se uči jezik društvene sredine pokazuje se višestruko korisnim.

Činioci koji osim jezika bitno utječu na širinu utjecaja napisa u tisku, a time i na moguću širinu značenja prisutnosti tekstova o manjinama su čitavnost dnevnog lista i čitalačke navike. Nije svejedno koliki broj čitalaca ima dnevni list, tko su mu čitaoci i koliko često posežu za dnevnim novinama. Iz dosad rečenog možemo sažeti: tri osnovne pretpostavke da bi napisi o manjini/narodnosti u dnevnom listu većinskog naroda uopće mogli imati značenje jesu:

1. da su prisutni u dnevnom listu, tj. da dnevni list objavljuje tekstove o problematici manjina/narodnosti,

2. da ti tekstovi mogu biti primljeni (pročitani) od pripadnika narodnosti, manjine i većinskog naroda, na što, između ostalog, utječe: jezik na kojem se objavljuju tekstovi i razvijenost čitalačkih navika u određenoj društvenoj sredini, te

3. da su prilozi čitani.

Uz ostvarenje tih pretpostavki, a zahvaljujući tome što spoznaje i informacije djeluju na rasuđivanje i uvjerenja, moguće je da tekstovi o narodnosti/manjini u dnevnom listu realiziraju potencijalno značenje koje imaju za manjinsku zajednicu i za društvenu sredinu većinskog naroda.

LITERATURA

1. Adorno, W. Theodor; Horkheimer, Max. *Sociološke studije*. Zagreb: Školska knjiga, 1980.
2. Bakaršić, Kemal. »Neki modeli komunikacije«. *Radio Sarajevo — Treći program*, Sarajevo, 1982, br. 38.
3. Bourquin, Jacques. »Neki pravni aspekti sredstava masovnog komuniciranja«. *Novinarstvo*, Beograd, 1969, br. 1—2.
4. Brborić, Branislav. »Narodi i narodnosti u svjetlu sociolingvističkih i ustavnopravnih određenja«. *Gledišta*, Beograd, 1983, br. 1—2.
5. Bugarski, Ranko. »Jezik i društvo«. *Kultura*, Beograd, 1974, br. 25.
6. Burgoon, Michael; Boorgon, K. Judee; Shatzer, J. Milton. »Ethnic Differences in the Evaluation of Newspaper Image«. *International Journal of Intercultural Relations*, New York, 1987, br. 1.
7. Đuverović, Borislav. »Моргућности и границе масовних медија«. *Marksistička misao*, Beograd, 1977, br. 4.
8. Elklit, Jorgen; Tonggaard, Ole. »Elements for Structural Theory of Ethnic Segregation and Assimilation«. *European Journal of Political Research*, 1984, br. 1.
9. Hardt, Hanno. »Mit slobode — politika i štampa u SAD«. *Novinarstvo*, Beograd, 1984, br. 1—2.
10. Hymes, Dell. »O komunikativnoj kompetenciji«. *Kultura*, Beograd, 1974, br. 1.
11. Hymes, Dell. *Etnografija komunikacije*. Beograd: BIGZ, 1980.
12. Lerotić, Zvonko. »Načela rada i mira — Marxova interpretacija ideje bratstva i jedinstva«. *Pogledi*, Beograd, 1983, br. 3.
13. Klapper, J. T. *The Effects of Mass Communication*. Illinois, 1960. Prema Đuverović B. »Mogućnosti i granice masovnih medija«. *Marksistička misao*, 1977, br. 4.
14. Kreimeier, Klaus. »Načelna razmatranja jedne materijalističke teorije masovnih medija«. *Novinarstvo*, Beograd, 1976, br. 1.
15. Leonie, Kramer. »The Media, Society, and Culture«. *Daedalus*, 1985, br. 1.
16. Mladenov, Marin. »Narodnosti u sistemu javnog informiranja u SFRJ«. *Međunarodna politika*, Beograd, 1977, br. 648.
17. Novosel, Pavao. »Matematske teorije informacija i ljudska komunikacija«. *Informatologia Jugoslavica*, Zagreb, 1981, br. 13 (1—4).
18. Novosel, Pavao. »Televizija i razvoj političke kulture«. *Revija za sociologiju*, Zagreb, 1971, br. 1.
19. Osolnik, Bogdan. »OUN i neki problemi razvoja međunarodnog komuniciranja u svetu ostvarivanja principa povelje OUN i opšte deklaracije o pravima čoveka«. *Novinarstvo*, 1968, br. 3—4.
20. Plenković, Mario. »Informacijsko, komunikacijsko i prakseološko vrednovanje u novinarstvu i publicistici«. *Informatologia Jugoslavica*, Zagreb, 1981, br. 13 (1—4).
21. Plevnik, Danko. *Informacija je komunikacija*. Zagreb, CDD SSOH, 1985.

22. Ponzio, Augusto. *Jezična proizvodnja i društvena ideologija*. Zagreb: Školska knjiga, 1978.
23. Riegel, O. W. »Nacionalizam i komuniciranje«. *Novinarstvo*, 1969. br. 1—2.
24. Rot, Nikola. »Kako menjamo ubeđenja«. *Gledišta*, Beograd, 1965, br. 1.
25. Rot, Nikola. *Opšta psihologija*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva — sedmo izdanje, 1981.
26. Sokol, Smiljko. »Avnojevska načela u suvremenom jugoslavenskom federalizmu«. *Pogledi*, Beograd, 1983, br. 3.
27. Supek, Rudi. *Društvene predrasude*. Beograd: Radnička štampa, 1973.
28. Tauli, Valter. »Praktična lingvistika«. *Kultura*, Beograd, 1974. br. 1.
29. Vukas, Budislav. *Etničke manjine i međunarodni odnosi*. Zagreb: Školska knjiga, 1978.
30. Quay, Mac. *Uvod u sociologiju masovnih komunikacija*. Beograd: Glas, 1976.

NATIONALITY/MINORITY AS A TOPIC IN DAILY PAPERS OF A MAJORITY NATION

SUMMARY

Some elements of the importance of articles on a nationality/minority in the daily press of a majority nation are discussed. A daily is seen as one of the forms of societal communication between the smaller and the bigger segments of individual nations. The importance of articles on nationality/minority is branched off into three groups. As far as a minority community is concerned, the importance of communication through a daily paper is felt, among other things, as a sense of belonging. As concerns a nationality, the importance is contained in the recognition of its singularity, the acceptance of a shared living and the feeling of togetherness, etc. Some elements of a general importance of the articles of the kind can be found, among other things, in learning about one another and in exchanging cultural values, in forming the lives of the concerned in a democratic way, and in doing away with prejudices.

Besides, the question of whether texts in daily papers can really affect the process of communication between a minority/nationality and the majority group, as well as preconditions for making such efforts effective are also discussed.